

primavera 2025

Sanmao, d'Orient a Occident i viceversa

Cinta Paloma i Laura Rebas

Durant els anys setanta i vuitanta, en un món encara no dominat per la globalització, l'escriptora taiwanesa Sanmao va permetre als seus lectors fer-se una idea de les experiències que es vivien fora d'Àsia, especialment en paratges exòtics d'Occident com el desert del Sàhara o les illes Canàries. Repassem la biografia i l'obra d'aquesta prolífica escriptora, cèlebre principalment pels relats basats en la seva pròpia experiència però que també va escriure poesia. En aquest article oferim, per primera vegada, la traducció al català de quatre poemes de l'autora.

En un dels seus relats sobre la vida al Sàhara, als anys setanta del segle XX, Sanmao respon a un periodista estranger que ella és «l'única xinesa que hi ha per la zona» (Sanmao, 2016: 84). El caràcter aventurer i l'ànima de contacontes de l'escriptora Cheng Mao-ping, coneguda pel pseudònim literari Sanmao, van ser la clau perquè esdevingués tot un fenomen entre el públic juvenil i adult de la Xina gràcies a la modernitat i la llibertat transmesa en la seva obra, a cavall de la literatura de viatges i l'assaig literari autobiogràfic. L'autora va publicar centenars de relats en premsa periòdica abans d'agrupar-los en llibres, de què s'han venut més de quinze milions d'exemplars (Zhang, 2020).

Malgrat ser una escriptora molt popular en la seva terra natal, fins fa ben poc a Occident no se la podia llegir traduïda ni tan sols a Espanya, on va viure molts anys de la seva vida. Aquest fet aparentment inexplicable va cridar l'atenció de Iolanda Batallé, directora de l'editorial barcelonina Rata, que no va parar fins a aconseguir els drets per poder traduir Sanmao al català i al castellà (1). El resultat va ser la publicació de tres llibres: *Diaris del Sàhara* (2016), traduït per Sara Rovira-Esteva i Irene Tor Carroggio, *Diaris de les Canàries* (2017) i *Diaris d'enlloc* (2019), traduïts per Mireia Vargas-Urpi.

La nostra protagonista, Cheng Mao-ping (Chongqing, 1943 - Taipei, 1991), va néixer a la Xina. Els efectes de la llarga guerra civil que assolava el país, però, van fer que la família es traslladés a Taiwan, on Sanmao, que llavors tenia només quatre anys, va cursar l'educació primària. Aquella nena d'imaginació esplendorosa i caràcter singular va abandonar l'institut als dotze anys per la dificultat d'adaptar-se al sistema educatiu establert, que llavors incloïa càstigs físics, però gràcies a la condició adinerada i a l'actitud liberal de la família va poder seguir rebent classes particulars a casa. Tenia dinou anys quan, per primera vegada, va publicar un relat a la revista taiwanesa *Literatura contemporània* titulat «~~El~~ Confusió» (1962). De ben jove, amb vint-i-quatre anys, el primer desengany amorós la va empènyer a deixar Taipei per mudar-se a Madrid amb la intenció d'estudiar filosofia (Arribas i Pérez de la Fuente, 2021). D'Espanya va saltar a Alemanya, on va continuar els estudis, i poc més tard se'n va anar als Estats Units d'Amèrica, país en què va treballar durant un temps breu com a bibliotecària a la Universitat d'Illinois.

A principis de la dècada dels setanta l'escriptora va tornar a Taiwan i treballava impartint classes de llengües i filosofia a la Universitat Cultural Xinesa. Es va prometre amb un company que també ensenyava a la facultat i que, dissortadament, a causa d'un atac de cor va morir la nit abans del casament. Destrossada per la desgràcia, Cheng Mao-ping va decidir marxar del país i tornar-se'n a Madrid l'any 1972 per provar de refer-se. A la capital espanyola hi va redescobrir la complicitat amb un veí que havia conegut uns anys abans: José María Quero (Jaén, 1941 - La Palma, 1979). Enamorats l'un de l'altra, van començar una relació sentimental.

Per complir el desig d'ella de travessar el desert, José María Quero i Echo Chen —nom que Cheng Mao-ping havia adoptat a Occident— se'n van anar junts a viure a Al-Aaiun, la capital de la colònia del Sàhara espanyol. Va ser amb el primer relat sobre la vida al desert (1974), de fet, que l'escriptora va començar a fer servir Sanmao com a nom de ploma en honor al protagonista d'un còmic xinès de la seva infantesa. Al Sàhara, Quero va alternar diverses feines mentre Cheng es dedicava a escriure els articles i relats que publicava a la revista taiwanesa *Crown*. Pocs mesos més tard, atesa la bona rebuda dels textos de l'autora, la mateixa editorial de la revista va publicar els

contes aplegats sota el títol *Diaris del Sàhara* (1976), llibre amb què Sanmao inicià la seva exitosa carrera literària.

La jove parella no tenia cap intenció d'abandonar el Sàhara, on s'havien establert amb penes i treballs donades les dures condicions de vida de la zona, però la situació política de la colònia, que volia esdevenir independent, s'agreujà l'any 1975. És llavors quan van decidir mudar-se a les illes Canàries, on van residir de manera més o menys estable fins al 1979, primer a Gran Canària i després a Tenerife i a la Palma. Quero, que era submarinista professional, treballava en serveis nàutics de diversos ports i Sanmao escrivia els relats que compondrien *Diaris de les Canàries* (2). Aquesta va ser l'època més fructífera de l'escriptora, fins que un fet tràgic ho va capgirar tot: el setembre de 1979, José María Quero mor a causa d'un accident de pesca submarina.

A partir de la mort del marit, la tendència maniacodepressiva de Sanmao es va accentuar; les seves històries es van tornar tristes i nostàlgiques i, després de passar per Suïssa i França, el 1981 l'escriptora va decidir tornar a Taiwan. Tot i que un encàrrec del diari taiwanès *La Unió* va fer que s'estigués mig any viatjant per diversos països de l'Amèrica Llatina, quan Sanmao va instal·lar-se definitivament a Taipei complementava l'escriptura amb les classes de literatura a la Universitat Cultural Xinesa. L'any 1984, però, es va veure obligada a deixar la feina degut als seus problemes de salut. Finalment, l'escriptora es va acabar llevant la vida el gener del 1991, amb només quaranta-vuit anys, en un hospital de Taipei.

Tal com apunta la filòloga Luisa Shu-Ying Chang (2020: 192), Sanmao ha deixat, en total, vint-i-set obres entre novel·les, assaigs, llibres de viatge, traduccions al xinès, gravacions auditives de lectura, guions de cine, etc. Per fer-se una idea de l'abast de l'autora n'hi ha prou de llegir «Carta des de Taiwan», pròleg escrit a Taipei el 1976 i publicat en la quarta edició completa de *Diaris del Sàhara* —impresa tan sols un mes i mig després de la publicació de la primera edició—:

Ja fa més de vint dies que vaig arribar a Taipei i durant aquest breu període de temps he rebut nombroses cartes i trucades de lectors amb qui abans em cartejava, antics alumnes i un munt de nous amics. Als carrers de Taipei també he vist la meua obra fer-me ganyotes entremaliades, entre piles de llibres multicolors.

Quan rebo les vostres cartes, enviades per diferents canals, em veig reflectida en la franquesa de les paraules que m'adreceu i m'adono de tots els amics que, sense conèixer personalment la Sanmao, li fan arribar tot el seu suport. M'agradaria molt poder respondre-us amb la cura que us mereixeu [...].

El sobtat atrafegament de la meua vida m'estimula, però m'angoixa alhora. Estic esgotada i, físicament, vaig mancada de forces. Heu d'entendre que tant d'afecte ha pertorbat la meua pau interior. Malgrat que no paro de repetir-me que he de gaudir de les vacances a la meua terra, que he de visitar llocs i xerrar amb els meus pares, en les meves ocupacions diàries m'he convertit en una esclava del temps, i nit i dia li vaig al darrere, com si no pogués alliberar-me'n mai. (Sanmao, 2016: 21-22).

Amb la seva obra, Sanmao havia creat un món de llibertat, il·lusió i fantasia, i s'havia convertit en una icona, especialment per a les noies joves xineses. Yufen Tai, lectora de Sanmao i especialista en la seva obra, ho explica així: «vam veure en la Sanmao una heroïna, una persona que no havia anat a la universitat, que havia ignorat el sistema, que viatjava pertot arreu, que escrivia les seves aventures i que feia tot el que teníem prohibit fer. Tot això ens causava molta enveja i, al mateix temps, una gran admiració» (Sanmao, 2016: 457). A tall de testimoni, Henry Chen, germà de l'escriptora, afirma que Sanmao rebia un centenar de cartes mensuals (Sanmao, 2016: 465), correspondència que cal sumar al miler de missives anuals que rebia l'editorial a l'atenció de l'autora.

Si ens guiem per la classificació creada pels biògrafs de Sanmao, Cui Jianfei i Zhao Jun (1995), distingim tres etapes en la producció literària de l'escriptora: la «temporada de pluges», el «període del desert» i el «període de la venedora de dolços a la ciutat». Les dues primeres etapes inclouen només relats o col·leccions de relats, i la tercera contempla, més enllà dels relats de l'autora, traduccions al xinès de l'anglès i del castellà, un guió audiovisual i obres pòstumes

~~For the~~ little birds that soar through the sky

~~For the~~ creeks that rush between the mountains

~~For the~~ endless grasslands

~~W~~andering afar, wandering

~~A~~lso, also

~~For the~~ that olive tree in my dreams, that olive tree

~~D~~on't ask me where I'm from

~~M~~y hometown is far away

~~W~~hy do I wander around

~~W~~hy do I wander to distant lands?

~~For~~ the olive tree in my dreams

~~D~~on't ask me where I come from

~~M~~y hometown is far away

~~W~~hy do I wander around

~~W~~andering afar, wandering

L'olivera

No em demanis d'on vinc,

la meva ciutat natal és molt lluny.

Per què vagar,

vagar tan lluny?

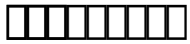
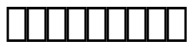
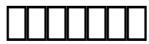
Pels ocellets que volen al cel,
pels rierols que travessen plàcidament les muntanyes,
pels vastos prats
vagant lluny vagant.

També també
per l'olivera dels meus somnis aquella olivera.
No em demanis d'on vinc,
la meva ciutat natal és molt lluny.

Per què vagar,
per què vagar tan lluny?
Per l'olivera dels meus somnis.

No em demanis d'on vinc,
la meva ciutat natal és molt lluny.
Per què vagar,
vagar tan lluny?

Parlant del passat

Junts altre cop sense voler-ho en veure't el meu cor vacil·la,
l'un davant de l'altre ens saludem sense mirar enrere,
parlant del que va passar aquells anys rient i amb llàgrimes als ulls.

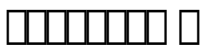
De veritat de veritat de veritat que jo et vaig estimar.

Parlant del passat començo a sanglotar,
els cabells blancs com estels tornen a ser joves.

Si us plau, guarda aquestes paraules al fons del cor.

No diguis a ningú on vas,
no no vinguis amb mi.

Els nens t'esperen a casa,
esperen el seu pare per començar a dinar.

Somiar amb papallones a l'alba

Aquella nit amb sons de pluja encara me'n recordo
et deia coses que ja
havia oblidat.

Als somnis de l'alba el cel és ple de papallones.

Recolzat al coixí digues

digues això és néixer al matí i morir a la nit.

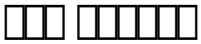
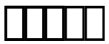
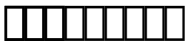
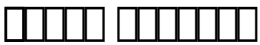
No ja no recordo res

excepte la pluja repicant a la finestra de nit.

No crec en l'amor etern

només espero espero

que el temps em doni una resposta.

El desert

Davant dels ulls s'estén la nostàlgia d'una vida anterior

ah el vast mantell d'arena groga

mentre jo, mentre jo fermament lligada pel cel fosc i la terra groga

cor a la deriva aquí lentament lentament cau en una duna de pols.

Un vent fort bufa al cel una carretera sense retorn
la terra revela així els seus secrets
llavors el desert ja no és només un desert.
El desert es transforma en un pou
dins del pou un parell d'ulls d'aigua
un parell d'ulls d'aigua que es dilueixen en un lleu somriure.

Referències bibliogràfiques

- ARRIBAS, Marta; PÉREZ DE LA FUENTE, Ana. Sanmao. *La novia del desierto*. A Contracorriente Films, 2021. [Documental].
- CHANG, Luisa Shu-Ying. «Sanmao: una escritora viajera, soñadora y humana», *Encuentros en Catay*, núm. 33, p. 191-229 (2020).
- CUI, Jianfei; ZHAO, Jun. [Sanmao: una biografía]. Pequín: [Editorial Wenhua Yishu], 1995.
- REBASA GÓMEZ, Laura; RODRÍGUEZ GONZÁLEZ, María Salomé. *Traducción literaria chino-español: vida, obra y textos traducidos de Sanmao*. Universitat de Granada, 2021. [Treball final de grau].
- SANMAO. *Diaris del Sàhara*. Barcelona: Rata, 2016. [Traducció al català de Sara Rovira-Esteva i Irene Tor Carroggio].
- SANMAO. *Diaris de les Canàries*. Barcelona: Rata, 2017